

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Рогатинського аграрного
фахового коледжу
Ігор Тринів

Заходи
щодо реалізації Концепції національно – патріотичного виховання дітей і
молоді

№ з/п	Назва заходу	Термін виконання	Відповідальні
1. Організаційна робота			
1.1.	Провести просвітницьку роботу з педагогічним та студентсько-учнівським колективами.	Вересень 2023р.	Вергун Т.С., Кобута І.Б., Маньків Б.В.
1.2.	Розробити загальноколеджні заходи щодо реалізації Концепції національно – патріотичного виховання студентсько-молоді і забезпечити їх виконання	Вересень, впродовж року	Вергун Т.С., Кобута І.Б., куратори, класні керівники груп
1.3.	Висвітлювати в соціальних мережах, місцевих ЗМІ та на сайті коледжу заходи з реалізації Концепції національно – патріотичного виховання студентсько-учнівської молоді.	Постійно	Гринів Ю.Р., Оленчин А.-М.В., Цапар Т.
2. Створення соціально – педагогічних умов для реалізації національно – патріотичного виховання			
2.1.	Популяризувати на студентських науково – практичних конференціях, «круглих столах», засіданнях студради, старостату, студпрофкому факти і події, що свідчать про колективну і індивідуальну боротьбу за незалежність України	Постійно	Вергун Т.С., Москва Л.Р., Кобута І.Б., Гринів Ю.Р.
2.2.	Проводити науково – дослідницьку та освітньо – просвітницьку роботу, яка передбачає відновлення історичної пам'яті про тривалі державницькі традиції України (Київська Русь, Військо Запорізьке, діяльність Українських урядів 1917 – 1921 років, інші визвольні проекти): – організація фотовиставок; – організація музейних експозицій; – організація краєзнавчих	Постійно	Викладачі суспільних дисциплін, вихователь гуртожитків, куратори, класні керівники навчальних груп

	пізнавальних екскурсій; – проведення дискусій, «круглих столів» із застосуванням місцевих традицій, свідчень усної історії національно – визвольної боротьби українського народу.		
2.3.	Продовжити практику проведення тижнів правової освіти та провести тиждень національно – патріотичного виховання, спрямованих на розвиток у молоді почуття власної гідності, усвідомлення своїх прав і місця у суспільстві, можливості реалізації своїх прав у поєднанні з виконанням обов’язків (за окремим планом)	жовтень, грудень	Вергун Т.С., Москва Л.Р., куратори, класні керівники навчальних груп, вихователь гуртожитків
2.4.	Продовжити практику проведення святкових заходів з відзначення Дня української писемності та мови	Щорічно 27 жовтня	Пазюк Г.В., куратори, класні керівники навчальних груп, вихователь гуртожитків
2.5.	Проводити на «День знань» першу лекцію для студентів та учнів нового набору з метою утвердження у свідомості молоді переконань про єдність і соборність України	Щорічно 1 вересня	Вергун Т.С., Кобута І.Б., куратори, класні керівники навчальних груп, вихователь гуртожитків
2.6.	Проведення Тижня коледжної бібліотеки «Патріотизм – провідна риса українця»	Листопад	Качало Н.В.
2.7.	Комплектувати фонд коледжної бібліотеки літературою національно – патріотичного спрямування	Постійно	Качало Н.В.
2.8.	Залучати студентів, учнів та педагогічний колектив коледжу до пошуку, охорони, збереження народної культурної спадщини України (пісні, легенди, перекази тощо)	Постійно	Вергун Т.С., Кобута І.Б., Качало Н.В., Гринів Ю.Р., куратори, класні керівники навчальних груп, вихователь гуртожитків

3. Зміст і форми національно – патріотичного виховання			
3.1.	Розробити та проводити тематичні виховні години та години спілкування на тему: «Минуле, теперішнє та майбутнє у вчинках та діяннях українців»	Постійно	Кобута І.Б., куратори, класні керівники навчальних груп, вихователь гуртожитків
3.2.	Налагодити системну екскурсійну діяльність студентсько-учнівських груп з відвідування визначних історичних місць, музеїв визвольної боротьби та ознайомлення з пам'ятками української історії та культури	Постійно	Кобута І.Б., Гринів Ю.Р., куратори, класні керівники навчальних груп, вихователь гуртожитків
3.3.	Проводити різноманітні благодійні акції для забезпечення потреб захисників та захисниць України	Постійно	Гринів Ю.Р., волонтерська служба коледжу
3.4.	Проводити організаційно – масові заходи патріотичного спрямування за такими напрямками: - еколого – натуралістичний: - дослідницько – експериментальний: - художньо – естетичний: - туристсько – краєзнавчий	Постійно	Вергун Т.С., Кобута І.Б., Гринів Ю.Р., Оленчин А.-М.В., куратори, класні керівники навчальних груп, вихователь гуртожитків
3.5.	Організувати роботу предметного гуртка традицій та звичаїв української культури	Вересень 2023 р.	Вергун Т.С., Лисак М.Р.
3.6.	Сприяти діяльності студентських клубів, гуртків, університетів, секцій, творчих колективів за вподобаннями	Впродовж року	Вергун Т.С., Поляняк О.Т., Гринів Ю.Р., керівники гуртків, клубів, гуртків
3.7.	Надавати організаційну та матеріальну підтримку національно – патріотичним заходам органів студентсько-учнівського самоврядування	Постійно	Вергун Т.С., Гринів Ю.Р., Поляняк О.Т.
3.8.	Провести олімпіаду з національно – патріотичної спрямування	Жовтень	Москва Л.Р.
3.9.	Сприяти підготовці наукових публікацій	Впродовж року	Старостат,

	здобувачів освіти, педагогів з національно – патріотичної тематики.		студрада, студпрофком
3.10.	Провести конкурс читців поезії на патріотичну тематику до дня української писемності та мови Взяти участь у радіо диктанті національної єдності.	Жовтень	Пазюк Г.В.
4. Військово – патріотичне виховання студентів			
4.1.	Проводити безстрокові благодійні акції на допомогу захисникам та захисницям та їхнім родинам; Молебню до дня захисників та захисниць України; мітингу – реквієму на вшанування Героїв Небесної Сотні; зустрічей з воїнами – героями.	Постійно	Вергун Т.С., Кобута І.Б., Гринів Ю.Р., Оленчин А.-М.В., куратори, класні керівники навчальних груп, вихователь гуртожитків
4.2.	Провести військово-польові збори студентсько-учнівської молоді	Жовтень	Маньків Б.В.
4.3.	Проводити тематичні заходи, присвячені героїчним подвигам українських воїнів, боротьбі за територіальну цілісність і незалежність України: уроки мужності, присвячені дню захисників та захисниць України, дню територіальної оборони України, дню військового капелана, дню визволення України від фашистських загарбників, дню Соборності України, Дню Гідності та Свободи, дню козацької слави та Покрови Пресвятої Богородиці	Щорічно 22.01. 22.11. 14.10.	Вергун Т.С., Москва Л.Р., куратори, класні керівники навчальних груп, вихователь гуртожитків
4.4.	Перегляд та обговорення студентами та учнями коледжу вітчизняних художніх та документальних фільмів на патріотичну тематику. Тематичні виставки літератури.	Постійно	Москва Л.Р., Гринів Ю.Р., викладачі суспільних дисциплін
4.5.	Відзначати: - день Пам'яті та Примирення; - день Збройних Сил України;	Щорічно	Вергун Т.С., Кобута І.Б.

	<ul style="list-style-type: none"> - день захисників та захисниць України; - день пам'яті Героїв Крут. Проводити: <ul style="list-style-type: none"> - фестиваль патріотичної пісні; - день української писемності та мови; - день рідної мови. 		
4.6.	Проводити змагання з військово – прикладних видів спорту	Постійно	Маньків Б.В., викладачі фізичного виховання
5. Формування науково – теоретичних і методичних засад національно – патріотичного виховання студентів.			
5.1.	Включати проблематику національно – патріотичного виховання студентів до дослідницьких програм та навчальних планів	Постійно	Баран О.М., голови ЦК
5.2.	Сприяти підготовці та виданню навчальних посібників і методичних рекомендацій з питань національно – патріотичного виховання студентської молоді	Постійно	Вергун Т.С., Кобута І.Б., методичний кабінет
5.3.	Здійснювати заходи щодо підвищення професійної кваліфікації педагогічних працівників з питань національно – патріотичного виховання, соціального становлення та розвитку студентсько-учнівської молоді	Щороку	Вергун Т.С., Кобута І.Б., методичний кабінет; психологічна служба коледжу

Серед виховних напрямів, як найактуальніші, натеper домінують: громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання як основні складові національно-патріотичного виховання, як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають основи для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які будуть аналізувати розвиток держави як запоруку власного особистісного розвитку з огляду на ідеї патріотизму, повагу до культурних цінностей українського народу, його історико-культурні надбання і традиції, гуманізм, соціальний добробут, демократію, свободу, толерантність, виваженість, відповідальність за природу як за національне багатство, здоровий спосіб життя, готовність до змін та до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України. Тому нині, як ніколи, потрібні новітні підходи, нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості. Потрібно враховувати, що Україна має давню і величну культуру та історію, досвід державницького життя, які є потужним джерелом і міцним підґрунтям виховання дітей та молоді, уже ввійшли до освітнього й загальновиховного простору, але нинішні суспільні процеси вимагають їх переосмислення, що відкриває нові можливості для освітньої галузі. Формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості в дітей та молоді повинно здійснюватися на прикладах героїчної боротьби українського народу за самовизначення і творення власної держави, ідеалів свободи, соборності та державності, зокрема, від княжої доби, українських козаків, Українських січових стрільців, армій Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки, учасників антибільшовицьких селянських повстань, загонів Карпатської Січі, Української повстанської армії, українців-повстанців у Сталінських концтаборах, учасників дисидентського руху. Також національно-патріотичне виховання має здійснюватися на прикладах мужності та героїзму учасників революційних подій в Україні у 2004, 2013-2014 рр., Героїв Небесної Сотні, учасників антитерористичної

операції та операції об'єднаних сил у Донецькій та Луганській областях, спротиву окупації та анексії Автономної Республіки Крим російською федерацією, війни російської федерації проти України.

На сучасному етапі розвитку України, коли наявна пряма загроза денаціоналізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає нагальна необхідність переосмислення досягнутого й реалізації системних виховних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця-патріота, що керується національними та європейськими цінностями, такими як:

- повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України);

- активна участь у громадсько-політичному житті країни;

- верховенство права, повага до прав людини;

- готовність до природоохоронної діяльності;

- толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей;

- готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України.

Складовою частиною патріотичного виховання, що в часи воєнної загрози набуває пріоритетного значення, є **військово-патріотичне виховання**, зорієнтоване на формування в підростаючої особистості готовності до захисту України, розвиток бажання здобувати військові професії, проходити службу в Збройних Силах України як особливому виді державної служби. Його зміст визначається національними інтересами України й покликаний забезпечити активну участь громадян у збереженні її безпеки від зовнішньої загрози. Робота з військово-патріотичного виховання має проводитися комплексно, спільними зусиллями органів державної влади та місцевого самоврядування, а також закладів освіти, сім'ї, громадських об'єднань та благодійних організацій, Збройних Сил України, інших силових структур. Національно-патріотичне виховання в системі освіти впроваджується через реалізацію Стратегії національно-патріотичного виховання,

затвердженої Указом Президента України від 18 травня 2019 р. №286/2019 76 Майбуття. ЛІПЕНЬ-СЕРПЕНЬ, 2023, №№ 13-16 (708-711) до 2023/2024 навчального року 77 ст. Про організацію виховної роботи в закладах освіти у 2023/2024 н.р. (далі – Стратегія), плану дій щодо реалізації Стратегії, державних цільових програм з питань національно-патріотичного виховання (або програм, що пов’язані з національно-патріотичним вихованням), обласних, місцевих цільових програм з національно-патріотичного виховання (або програм, що пов’язані з національно-патріотичним вихованням), виконання заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання (далі – Концепція). Окремими векторами реалізації Концепції є: – створення сприятливих умов, встановлених на законодавчому рівні, для діяльності молодіжних організацій, дитячих та молодіжних громадських об’єднань, що беруть участь у процесі національно-патріотичного виховання; – розроблення та впровадження системи виховних заходів з метою реалізації Концепції; – реалізація положення про Всеукраїнську дитячо-юнацьку військовопатріотичну гру «Сокіл» («Джура»); – сприяння впровадженню навчальних дисциплін духовно-морального спрямування та громадянської освіти в Україні відповідно до Концепції розвитку громадянської освіти в Україні, інших документів з розвитку громадянської освіти.

Рекомендуємо в кожному освітньому закладі затвердити комплекс заходів щодо реалізації Концепції. Також запланувати й розробити заходи до відзначення свят, пам’ятних і ювілейних дат (розпорядження Хмельницької обласної військової адміністрації «Про відзначення пам’ятних дат і ювілеїв у 2023 році» від 18.01.2023 № 20/2023-р; URL: <http://surl.li/jmgbh>. З метою вшанування світлої пам’яті, громадянської відваги й самовідданості, сили духу, стійкості та героїчного подвигу воїнів, полеглих під час виконання бойових завдань із захисту державного суверенітету та територіальної цілісності України, мирних громадян, які загинули внаслідок збройної агресії російської федерації проти України, відповідно до Указу Президента України від 16 березня 2022 року № 143/2022 «Про загальнонаціональну хвилину мовчання за загиблими внаслідок збройної агресії російської федерації проти

України» щоденно о 9 годині 00 хвилин долучатися до загальнонаціональної хвилини мовчання. Виховні заходи патріотичного спрямування, зокрема в онлайн-форматі, варто проводити із максимальним залученням учнів до їхньої підготовки. Тому ефективним буде активізація діяльності учнівського самоврядування, а також впровадження виховної системи «Пласт», наскільки це можливо в дистанційному виховному середовищі. Проведення виховних заходів у сучасних реаліях підкреслює наявність важливих національних стимулів, до яких необхідно наближати молодь через використання нетрадиційних і розвиток традиційних педагогічних технологій.

Найбільш дієвим методом є залучення учнів до різнопланової військово-патріотичної, волонтерської діяльності, що дасть змогу перетворити знання, отримані на уроці, на норму поведінки, на особисті переконання кожного учня. У 2023/2024 н.р. продовжуємо роботу за програмою «Нова українська школа в поступі до цінностей», яка розглянута та затверджена вченими радами Інституту проблем виховання (протокол № 6 від 02 липня 2018 року) та Інституту модернізації змісту освіти (протокол № 7 від 26 вересня 2018 року). Зміни, що відбуваються в сучасній освіті, спонукають нас до розуміння надважливості цінностей громадянської освіти. Усе більше звертаємося до понять, що лежать в основі побудови навчання на таких цінностях: відповідальність, рівність, права людини, демократія, повага до різноманіття, повага до людської гідності. Усе глибше обговорюємо їхнє практичне значення і користь, підходимо до спільного розуміння їхньої сутності, усвідомлюємо, чому вони важливі для кожного громадянина України. 25 травня 2020 р. Указом Президента України схвалена Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища в Новій українській школі за № 195/2020. Національна стратегія розроблена на основі аналізу сучасного стану освітнього середовища та забезпечення охорони життя і здоров'я учасників освітнього процесу і ґрунтується на тому, що учні повинні оволодіти знаннями, уміннями, навичками, способами мислення стосовно: – створення і підтримки здорових та безпечних умов життя і діяльності людини як у повсякденному житті (у побуті, під час

навчання та праці тощо), так і в умовах надзвичайних ситуацій; – основ захисту здоров'я та життя людини від небезпек, оцінки наявних ризиків середовища та управління ними на індивідуальному рівні. Освітній процес укотре зазнає змін. Передовсім більш актуальними стають питання безпечного простору та освітнього середовища для учнів і працівників закладу освіти. Міністерство освіти і науки України пропонує алгоритм дій для вчителів на той випадок, коли під час занять у школі пролунає сигнал повітряної тривоги. Алгоритм складено на основі рекомендацій ДСНС України (URL: <http://surl.li/coxla>).

Конвенція ООН про права дитини вказує на те, що кожна дитина в усьому світі має право жити, рости й бути захищеною від усіх форм насилля. Насильство над дітьми – актуальна проблема, яка стала очевидною протягом останніх двадцяти років і ставить під загрозу глобальний розвиток людства. Коли діти стають свідками або жертвами насилля, це завдає шкоди їхньому здоров'ю, добробуту та майбутньому. Проблема насильства стосується не лише окремих дітей або сімей, а є загрозою сталому розвитку суспільства загалом.

Звертаємо увагу на лист МОН України від 30.05.2022 № 1/5735-22 «Про запобігання та протидію домашньому насильству в умовах воєнного стану в Україні». Питання запобігання та виявлення випадків жорстокого поводження з дітьми регулюється Законом України «Про охорону дитинства», де статтею 10 визначено, що кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканність та захист гідності. Дисципліна й порядок у сім'ї, закладах освіти та інших дитячих закладах мають забезпечуватися на принципах, що ґрунтуються на взаємоповазі, справедливості та виключають приниження честі й гідності дитини (URL: <http://surl.li/ctkrf>).

Міністерством внутрішніх справ України введено в дію в Telegram чатбот «ДійПротиНасильства» щодо протидії домашньому насильству, який надає максимально вичерпну інформацію про домашнє насильство, підтримку та допомогу (URL: https://t.me/police_helpbot).

Рекомендуємо методичні рекомендації «Організація роботи з розв'язання проблеми насильства в загальноосвітньому навчальному закладі» Соловйової О. Д., Дубровської Є. В. (URL: <http://surl.li/jmgci>).

Особливо актуальною в наступному навчальному році залишається профілактична робота щодо протидії торгівлі людьми (лист МОН України від 25.03.2022 № 1/3663-22 «Щодо запобігання торгівлі людьми в умовах воєнної агресії»). Адже в умовах воєнного стану спостерігається розширення

За умов стрімкого розвитку демократичного суспільства українська держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення, першою чергою, своєї долі, долі своїх сусідів, подальшого світового порядку на планеті. В сучасних важких і болісних ситуаціях викликів та загроз і водночас великих перспектив розвитку, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері пріоритетним завданням суспільного поступу, поряд з забезпеченням своєї суверенності й територіальної цілісності, пошуками шляхів для інтегрування в європейське співтовариство, є визначення нової стратегії виховання як багатокомпонентної та багатовекторної системи, яка великою мірою формує майбутній розвиток української держави.

В умовах сьогодення серед виховних напрямів найбільш актуальними патріотичне, громадянське виховання як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть державу (patria) як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін.

В основу системи національно-патріотичного виховання покладено ідею розвитку української державності як консолідуючого чинника розвитку українського суспільства та української політичної нації. Важливу роль у просвітницькій діяльності посідає відновлення історичної пам'яті про тривалі державницькі традиції України.

Ця Концепція виходить з ідеї об'єднання різних народів, національних та етнічних груп, які проживають на території України, довкола ідеї української державності, українського громадянства, що виступають загальними надбаннями, забезпечують їхній всебічний соціальний та культурний розвиток.

Сьогодні є нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання студентської молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей:

– повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України);

- участь у громадсько-політичному житті країни;
- повага до прав людини;
- верховенство права;
- толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей;
- рівність всіх перед законом;
- готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України.

1. Мета та завдання національно-патріотичного виховання студентів

Національно-патріотичне виховання студентів – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у майбутніх педагогів високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. **Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації.**

Патріотичне виховання – складова національного виховання, головною метою якого є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин. Воно сприяє єднанню українського народу, зміцненню соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави.

Складовою частиною патріотичного виховання є військово-патріотичне виховання. Його зміст визначається національними інтересами України і покликаний забезпечити активну участь громадян у збереженні її безпеки від зовнішньої загрози. Робота з військово-патріотичного виховання студентської молоді має проводитися комплексно, в єдності всіх його складників **спільними зусиллями органів державного управління, а також училища, сім'ї, громадських організацій та об'єднань, Збройних Сил України, інших силових структур.**

Мета патріотичного виховання конкретизується через систему таких виховних завдань:

- утвердження в свідомості і почуттях студентів патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України;
- виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки;

- підвищення престижу військової служби, а звідси – культивування ставлення до солдата як до захисника вітчизни, героя;
- усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю;
- сприяння набуттю студентською молоддю патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, спілкуватися з соціальними інститутами, органами влади, спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, готовності взяти на себе відповідальність, здатності розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів;
- формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій;
- утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства;
- культивування кращих рис української ментальності - працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи;
- формування мовленнєвої культури;
- спонукання студентської молоді до активної протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму.

2. Принципи патріотичного виховання

Патріотичне виховання спирається на загальнопедагогічні принципи виховання, такі як дитиноцентризм, природовідповідність, культуровідповідність, гуманізм, врахування вікових та індивідуальних особливостей. Водночас патріотичне виховання має власні принципи, що відображають його специфіку. Серед них:

- **принцип національної спрямованості**, що передбачає формування національної самосвідомості, виховання любові до рідної землі, українського народу, шанобливого ставлення до його культури; поваги до культури всіх народів, які населяють Україну; здатності зберігати свою національну ідентичність, пишатися приналежністю до українського народу, брати участь у розбудові та захисті своєї держави;
- **принцип самоактивності й саморегуляції** забезпечує розвиток у студентів суб'єктних характеристик; формує здатність до критичності й самокритичності, до прийняття самостійних рішень; виробляє громадянську позицію особистості, почуття відповідальності за її реалізацію в діях та вчинках;
- **принцип полікультурності** передбачає інтегрованість української культури в європейський та світовий простір, створення для цього необхідних передумов: формування у студентської молоді відкритості, толерантного ставлення до відмінних ідей, цінностей, культури, мистецтва, вірувань інших народів; здатності диференціювати спільне і відмінне в різних культурах,

спроможності сприймати українську культуру як невід'ємну складову культури загальнолюдської;

- **принцип соціальної відповідності** обумовлює потребу узгодження змісту і методів патріотичного виховання з реальною соціальною ситуацією, в якій організовується виховний процес, і має на меті виховання у студентів готовності до захисту вітчизни та ефективного розв'язання життєвих проблем;
- **принцип історичної і соціальної пам'яті** спрямований на збереження духовно-моральної і культурно-історичної спадщини українців та відтворює її у реконструйованих і осучаснених формах і методах діяльності;
- **принцип міжпоколінної наступності**, який зберігає для нащадків зразки української культури, етнокультури народів, що живуть в Україні.

3. Шляхи реалізації патріотичного виховання студентів

3.1. Удосконалення нормативно-правової бази патріотичного виховання студентів:

- розробити Концепцію національно – патріотичного виховання студентської молоді у ВКНЗ СОР «Лебединське педагогічне училище ім. А. С. Макаренка» на основі державної;
- розробити загальноучилищні заходи щодо реалізації Концепції національно – патріотичного виховання студентської молоді на основі додатку до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015р. № 641.
- вивчити потреби студентів, зокрема шляхом проведення соціологічних досліджень психологічною службою училища;
- забезпечити активну участь сім'ї та родини в розвитку фізично і морально здорової, патріотично налаштованої зростаючої особистості.

3.2. Діяльність адміністрації навчального закладу у сфері національно-патріотичного виховання:

- проведення заходів, спрямованих на реалізацію патріотичного виховання студентської молоді;
- підтримка та сприяння волонтерським проектам, іншої громадської діяльності та самоорганізації студентської молоді, спрямованої на заохочення молоді до благодійних, соціальних, інтелектуальних та творчих ініціатив і проектів на благо України;
- створення умов для популяризації кращих здобутків національної культурної і духовної спадщини, героїчного минулого і сучасного українського народу, підтримки професійної й самодіяльної творчості;
- активне залучення до патріотичного виховання студентів учасників бойових дій на Сході України, бійців АТО та їхніх сімей, діячів сучасної культури, мистецтва, науки, спорту, які виявляють активну громадянську і патріотичну позицію;

- залучення молоді до участі у збереженні і підтримці єдності українського суспільства, у громадському русі задля громадянського миру і злагоди;
- сприяння спортивній і фізичній підготовці, спрямованій на утвердження здорового способу життя молодих громадян з урахуванням принципів національно-патріотичного виховання;
- активізація виховної роботи зі студентами засобами Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл»;

3.3. Інформаційне забезпечення національно – патріотичного виховання студентів:

- розширення інформування студентів про заходи з національно – патріотичного виховання через відповідні матеріали у ЗМІ міста – газетах «Життя Лебединщини» та «Будьмо разом»;
- участь у програмах місцевого радіомовлення «Світанок»;
- висвітлення заходів національно – патріотичного спрямування на сайті навчального закладу;
- проведення моніторингу системи патріотичного виховання студентів за допомогою соціологічних опитувань, анкетування, психологічного тестування;
- створення банку передового педагогічного досвіду з питань національно – патріотичного виховання.

Очікувані результати впровадження Концепції.

У результаті впровадження Концепції національно-патріотичного виховання студентів очікується:

- забезпечення у молодого покоління розвинутої патріотичної свідомості і відповідальності, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про спільне благо, збереження та шанування національної пам'яті;
- зацікавленість молоді щодо служби у Збройних силах України, готовність до захисту України та виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, з метою становлення її як правової, демократичної, соціальної держави;
- збереження стабільності в суспільстві, соціальному та економічному розвитку країни, зміцнення її обороноздатності та безпеки;
- створення ефективної виховної системи національно-патріотичного виховання студентської молоді.

Розроблено
заступником директора з виховної роботи
Рогатинського аграрного фахового коледжу
Тетяна ВЕРГУН

МИСТЕЦТВО
Програма
для загальноосвітніх навчальних закладів. 10-11 класи
Рівень стандарту

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма «Мистецтво. 10-11 кл. Рівень стандарту» розроблена відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти. Її зміст спрямовано на цілісний художньо-естетичний розвиток особистості учня шляхом ознайомлення з мистецтвом культурних регіонів світу.

Метою вивчення мистецтва у школі є формування в учнів системи ключових, міжпредметних і предметних мистецьких компетентностей у процесі пізнання, інтерпретації, творення, оцінювання мистецтва.

Реалізація мети здійснюється через розв'язання **завдань**:

- ознайомлення учнів з мистецтвом різних культурних регіонів світу, формування розуміння взаємодії між різними культурами, усвідомлення

необхідності збереження культурно-мистецького надбання людства;

- виховання національної ідентичності, усвідомлення власної причетності до української культурної спадщини з одночасним усвідомленням культурно-мистецького розмаїття;
- формування креативних, комунікативних якостей особистості учня; стимулювання потреби до мистецької самоосвіти та здатності до художнього самовираження;
- естетична оцінка творів мистецтва, явищ сучасності та довкілля (зокрема медіаконтенту та інтернет-простору); критична оцінка впливу мистецтва та інформаційного простору на формування особистих та суспільних цінностей; усвідомлення зв'язків між мистецтвом та соціо-культурним середовищами; мистецтвом різних народів.

Програма ґрунтується на принципах цілісності, наступності, системності та варіативності змісту, органічної єдності національних і загальнолюдських цінностей; засадах особистісно орієнтованого, діяльнісного, інтегрованого та компетентнісного підходів. *Особистісно орієнтований підхід* спрямовує освіту на розвиток художніх інтересів, індивідуальних мистецьких схильностей та здібностей учнів. *Діяльнісний підхід* спрямований на розвиток умінь з різних видів мистецтва та усвідомлення можливостей їх застосування у навчальному та соціокультурному середовищі. *Інтегративний підхід* реалізується у тісній взаємодії різних видів мистецтва в рамках освітньої галузі, виявленні міжпредметних зв'язків з предметами інших освітніх галузей, поширенні мистецького досвіду, набутого у процесі навчання, у соціокультурне середовище. *Компетентнісний підхід* сприяє формуванню комплексу предметних мистецьких, міжпредметних та ключових компетентностей.

Предметна мистецька компетентність (музична, образотворча, хореографічна, театральна, екранна) – це здатність до пізнавальної і практичної діяльності у певному виді мистецтва. Вона формується у процесі опанування учнями системи знань та уявлень у сфері певного виду мистецтва (*знансвий компонент*), набуття ними художньо-творчого досвіду з мистецтва (*діяльнісний компонент*), виховання ціннісних орієнтацій щодо мистецтва та мистецької діяльності (*ціннісний компонент*).

У процесі опанування учнями мистецтва формуються міжпредметні компетентності - здатність застосовувати у навчальній діяльності та соціумі систему інтегрованих мистецьких знань, умінь, естетичних цінностей з використанням набутого досвіду з інших галузей освіти.

Мистецтво відіграє важливу роль у формуванні ключових компетентностей, зокрема у процесі:

аналізу, обговорення, виконання творів мистецтва рідною / державною

мовою; сприймання творів мистецтва інших країн та їх інтерпретація, з урахуванням знань про культуру цих країн (*компетентності спілкування рідною /державною, іноземною мовами*);

застосування обчислювальних умінь для створення художніх образів (об'ємно-просторових, площинних тощо), що потребують точних вимірювань (*математична компетентність*);

застосування знань із природничих наук (акустики, оптики, хімії тощо) у відтворенні довкілля та явищ природи засобами мистецтва; використання технічних засобів для втілення художніх ідей (*основні компетентності у природничих науках і технологіях*);

використання сучасних цифрових технологій для пізнання та творення мистецтва (*інформаційно-цифрова компетентність*);

формування вміння виявляти власні художні інтереси та потреби; планувати та організовувати свій час для пізнання, сприймання, творення мистецтва чи самовираження через мистецтво; раціонально використовувати час для задоволення культурних потреб, здобувати, опрацьовувати мистецьку інформацію тощо (*компетентність уміння вчитися впродовж життя*);

пропонування нових ідей, шляхів їх художнього розв'язання, презентування власних творчих досягнень (*компетентності ініціативності і підприємливості*);

ефективної співпраці у команді, зокрема для реалізації громадських мистецьких проєктів; естетизації середовища (*соціальна та громадянська компетентності*);

пропагування національної культури через власну художньо-творчу діяльність; виявлення поваги і толерантного ставлення до культурного розмаїття світу; усвідомлення потреби збереження художнього надбання людства (*компетентність обізнаності та самовираження у сфері культури*);

використання мистецтва для вираження емоцій, почуттів, переживань та корекції власного емоційного стану (*компетентність екологічної грамотності і здорового життя*).

Особливістю програми «Мистецтво» є її варіативність. Орієнтуючись на вимоги та тематику навчальної програми, вчитель самостійно:

- обирає освітні технології; необхідні практичні завдання; мистецькі твори для сприймання, орієнтуючись на критерій їх високої художньої якості та яскраву приналежність до культури певного регіону;

- визначає обсяг годин на вивчення окремої теми, поурочний розподіл опанування кожної теми навчальної програми, за необхідності має право змінювати порядок вивчення тем у межах навчального року.

Основними видами діяльності учнів у процесі опанування мистецтва у

старшій школі є сприймання, інтерпретація й оцінювання художніх творів; пізнання явищ мистецтва, художньо-творче самовираження, **які мають бути збалансованими між собою.**

Система оцінювання результатів навчання в освітній галузі «Мистецтво» ґрунтується на позитивному ставленні до кожного учня (учениці). Оцінюється не рівень недоліків і прорахунків, а рівень прогресу особистісних досягнень. Тому критерієм перевірки та оцінювання результатів мистецької освіти є динаміка особистісного розвитку учня (учениці) та його (її) ставлення до опанування предмету.

Безперечно, певну роль у мистецькій сфері відіграють спеціальні художні здібності (музичний слух, вокальні дані, відчуття ритму, кольору, пропорцій, симультанне образне сприймання тощо), які можуть впливати на освітні результати учнів. Проте, для створення об'єктивності системи оцінювання, перевірка має інтегрувати з одного боку досягнення учнів у різних видах діяльності, з іншого - їх ставлення до предмету, активність та ініціативність, що дасть можливість ефективніше відслідкувати особистісний зріст учня (учениці), оцінити його (її) роботу в освітній діяльності і саморозвитку. Саме тому індивідуальний і диференційований підходи до оцінювання мають надзвичайно важливе значення.

До основних видів оцінювання належать: поточне, тематичне і підсумкове (семестрове і річне). Додатковими засобами стимулювання пізнавальної активності учнів є самооцінка та оцінювання результатів спільної діяльності за попередньо визначеними критеріями.

З метою інтеграції навчальних предметів і предметних циклів, формування ключових та міжпредметних компетентностей у зміст навчання введено *наскрізні змістові лінії* – соціально значущі надпредметні теми, які сприяють формуванню в учнів уявлення про суспільство в цілому, розвивають здатність застосовувати отримані знання у різних ситуаціях. Зміст наскрізних змістових ліній є складовою основного змісту освіти і реалізується через відповідні трактування, приклади і методи навчання, створення надпредметних, загальношкільних проектів (зокрема, через творчу роботу, яка виходить з наскрізних тем або інтегрує навчальні предмети) тощо.

Наскрізними змістовими лініями у старшій школі визначено: "Екологічна безпека та сталий розвиток", "Громадянська відповідальність", "Здоров'я і безпека", "Підприємливість та фінансова грамотність".

Наскрізна змістова лінія "Екологічна безпека та сталий розвиток" націлена на формування в учнів соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, усвідомлення важливості сталого розвитку для майбутніх поколінь. Реалізація цієї змістової лінії може здійснюватися на основі творів мистецтва та

художньо-творчої діяльності у процесі виховання в учнів емоційно-ціннісного ставлення до природи; усвідомлення себе частиною світу, в якому все взаємопов'язане; розуміння єдності національно-регіональних цінностей і глобальних людських пріоритетів.

Наскрізна змістова лінія "Громадянська відповідальність" спрямована на виховання відповідального громадянина своєї держави. Вагомою її складовою є формування в учнів культурної самосвідомості – здатності розуміти роль культури у становленні способу мислення і поведінки людей, шанобливого ставлення до культурних надбань свого народу та толерантного – до митецької спадщини інших народів світу; усвідомлення власної значущості і відповідальності щодо причетності до свого народу. Це здійснюється під час ознайомлення учнів із досягненнями українського мистецтва, зокрема, у контексті світової митецької спадщини.

Наскрізна змістова лінія "Здоров'я і безпека" націлена на формування духовно, емоційно, соціально і фізично повноцінного члена суспільства, який здатний дотримуватися здорового способу життя і формувати безпечне життєве середовище. Її реалізація засобами мистецтва сприятиме розвитку емоційного інтелекту, гармонізації інтелектуальної та емоційної сфер особистості. Це відбувається у процесі усвідомлення учнями впливу мистецтва на емоційну сферу людини, зокрема, через емоційно-образне пізнання навколишнього світу на основі синтезу різних видів мистецтва; ознайомлення з елементами арттерапії, які сприятимуть збагаченню емоційно-чуттєвої сфери школярів.

Наскрізна змістова лінія "Підприємливість та фінансова грамотність" націлена на формування проактивної особистості, яка вміє планувати й досягати поставлених цілей, розвиває свої лідерські якості тощо. Вона реалізується у процесі формування в учнів умінь реально визначати свої сильні і слабкі сторони; мотивації учнів до виявлення творчих ініціатив та сприяння їх реалізації, зокрема, через втілення їх у практичній художньо-творчій діяльності (індивідуальній та колективній).

Тематична структура програми

№	Назва розділу
	10 клас
1	Мистецтво африканського культурного регіону
2	Мистецтво американського культурного регіону
3	Мистецтво далекосхідного культурного регіону
4	Мистецтво індійського культурного регіону
5	Мистецтво арабо-мусульманського культурного регіону
	11 клас

1	Мистецтво європейського культурного регіону
2	Мистецтво європейського культурного регіону. Україна

10 клас

(52,5 год. (1,5 год. на тиждень), 3 год. - резервний час)

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу
<p>Учень (учениця): <i>Знаннєвий компонент</i> називає характерні особливості мистецтва африканського культурного регіону; наводить приклади впливу мистецтва африканського культурного регіону у сучасному мистецтві; <i>Діяльнісний компонент</i> характеризує мистецтво африканського культурного регіону; виявляє ініціативу щодо творення мистецтва у стилістиці мистецтва африканського культурного регіону; <i>Ціннісний компонент</i> висловлює ціннісне ставлення до мистецтва африканського культурного регіону; визначає власні емоції від сприйняття творів мистецтва регіону, характеризує їх вплив.</p>	<p>Мистецтво африканського культурного регіону</p>
<p>Учень (учениця): <i>Знаннєвий компонент</i> називає визначні мистецькі явища, що характеризують американський культурний регіон (північно-американський, латино-американський); <i>Діяльнісний компонент</i> аналізує та інтерпретує художньо-мовні особливості творів різних видів мистецтва американського культурного регіону; аналізує на естетичних засадах медіаконтент; наводить приклади впливу інформаційного простору на формування естетичного смаку;</p>	<p>Мистецтво американського культурного регіону (північно-американський, латино-американський)</p>

<p>ініціює виконання творчих завдань у різних видах мистецької діяльності (наприклад, виконання вокальних творів у стилі джаз, рок-н-ролл; створення шкільного мюзиклу тощо), зокрема, із використанням цифрових технологій.</p> <p><i>Ціннісний компонент</i></p> <p>висловлює оцінні судження, виявляє ціннісне ставлення до творів різних видів мистецтва; обґрунтовує;</p> <p>бере участь у дискусіях щодо ролі мистецтва американського культурного регіону у світовій мистецькій спадщині;</p> <p>усвідомлює вплив мистецтва на власний емоційний стан.</p>	
<p><i>Учень (учениця)</i></p> <p><i>Знаннєвий компонент</i></p> <p>називає види мистецтва/художні явища – «візитівки» далекосхідного культурного регіону;</p> <p>наводить приклади взаємовпливу різних культур у сучасному мистецтві;</p> <p><i>Діяльнісний компонент</i></p> <p>розпізнає у процесі сприймання твори різних видів мистецтва далекосхідного культурного регіону;</p> <p>аналізує, інтерпретує твори різних видів мистецтва далекосхідного культурного регіону, виявляє його характерні особливості (художньо-мовні, образні);</p> <p>порівнює особливості мистецтва різних культурних регіонів світу;</p> <p>виявляє бажання виконувати художньо-творчі завдання у стилістиці мистецтва далекосхідного культурного регіону;</p> <p>застосовує набутий мистецький досвід для творчої самореалізації (зокрема, естетизації довкілля);</p> <p><i>Ціннісний компонент</i></p> <p>виявляє ціннісне ставлення до творів мистецтва;</p> <p>бере участь дискусіях щодо впливу мистецтва далекосхідного культурного регіону на розвиток сучасного мистецтва, аргументовано відстоює свою позицію;</p>	Мистецтво далекосхідного культурного регіону

<p>класифікує емоції від сприйняття мистецтва регіону; пояснює їх вплив на власний емоційний стан.</p>	
<p>Учень (учениця) <i>Знаннєвий компонент</i> називає види мистецтва, що яскраво репрезентують індійський культурний регіон; <i>Діяльнісний компонент</i> пізнає особливості мистецтва індійського культурного регіону; аналізує, інтерпретує твори різних видів мистецтва індійського культурного регіону; визначає ознаки синтезу мистецтв у творах мистецтва індійського культурного регіону порівнює особливості різних видів мистецтва різних культурних регіонів світу; створює художні образи у стилістиці індійського культурного регіону; <i>Ціннісний компонент</i> висловлює оцінні судження щодо мистецтва індійського культурного регіону; усвідомлює взаємовпливи різних культур у сучасному мистецтві; ідентифікує емоції від сприйняття мистецтва регіону; розуміє їх вплив на власний емоційний стан</p>	<p>Мистецтво індійського культурного регіону</p>
<p>Учень (учениця) <i>Знаннєвий компонент</i> орієнтується у характерних ознаках мистецтва арабо-мусульманського культурного регіону; наводить приклади взаємовпливів різних культур у сучасному мистецтві. <i>Діяльнісний компонент</i> пізнає художньо-мовні та образні особливості арабо-мусульманського культурного регіону; інтерпретує твори різних видів мистецтва; творює у різних видах мистецької діяльності (зокрема із використанням цифрових технологій); порівнює особливості мистецтва різних культурних регіонів світу;</p>	<p>Мистецтво арабо-мусульманського культурного регіону</p>

<p><i>Ціннісний компонент</i> виявляє здатність дискутувати про вплив мистецтва арабо-мусульманського культурного регіону на розвиток сучасного мистецтва, аргументувати свою позицію;</p>	
<p style="text-align: center;">Наприкінці 10 класу учень/учениця виявляє здатність:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлювати необхідність збереження світової культурної спадщини; • пізнавати мистецтво, інтерпретувати його та виявляти ціннісне ставлення до нього; критично оцінювати вплив мистецтва та інформаційного простору на формування духовно-культурних цінностей – власних та суспільства; усвідомлювати шляхи протидії його негативним впливам на власне життя; • пізнавати себе через художньо-творчу діяльність та мистецтво, ефективно застосовувати їх для художнього самовираження та впливу на свій емоційний стан; • розуміти зв'язок мистецтва з гуманітарними та природничими дисциплінами, застосовувати міжпредметні компетентності у різноманітній творчій діяльності в особистому та соціокультурному середовищі. 	

11 клас

(52,5 год. (1,5 год. на тиждень), 3 год. – резервний час)

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу
<p>Учень (учениця): <i>Знаннєвий компонент</i> знає та розуміє роль мистецтва європейського культурного регіону у світовій культурній спадщині; орієнтується у визначних мистецьких досягненнях, здійснених на території європейського культурного регіону; наводить приклади визначних творів різних видів мистецтва, художніх явищ, створених у різні часи на теренах європейського культурного регіону; <i>Діяльнісний компонент</i> інтерпретує емоційно-образний зміст творів різних видів мистецтва, орієнтується у засобах певного виду мистецтва, визначає пріоритетні образи мистецтва європейського культурного регіону; характеризує художню складову медіаконтенту;</p>	<p>Мистецтво європейського культурного регіону.</p>

<p>виявляє ініціативу щодо виконання творчих завдань у різних видах мистецької діяльності (зокрема, з використанням цифрових технологій);</p> <p>використовує набутий мистецький досвід у життєдіяльності;</p> <p><i>Ціннісний компонент</i></p> <p>висловлює власні враження, почуття, отримані під час сприймання та творення мистецтва;</p> <p>виявляє особистісно-ціннісне ставлення до художньо-образного змісту твору;</p> <p>усвідомлює необхідність збереження мистецької спадщини</p>	
<p>Учень (учениця):</p> <p><i>Знаннєвий компонент</i></p> <p>знає та розуміє внесок українського мистецтва у скарбницю світової культурної спадщини;</p> <p>називає найхарактерніші здобутки – «візитівки» українського мистецтва у світі; видатних представників українського мистецтва (зокрема, української діаспори);</p> <p>наводить приклади визначних творів різних видів мистецтва, художніх явищ, створених у різні часи в українському мистецтві;</p> <p><i>Діяльнісний компонент</i></p> <p>інтерпретує художньо-образний зміст творів різних видів українського мистецтва;</p> <p>наводить приклади впливу інформаційного простору на формування естетичного смаку;</p> <p>аналізує на естетичних засадах медіаконтент;</p> <p>характеризує національну специфіку українського мистецтва;</p> <p>виявляє ініціативу щодо виконання творчих завдань у різних видах мистецької діяльності (індивідуально та в команді);</p> <p>застосовує набутий мистецький досвід для творчої самореалізації (зокрема, естетизації довкілля);</p> <p><i>Ціннісний компонент</i></p> <p>оцінює значущість українського мистецтва (народного і професійного) у розвитку національної та світової</p>	<p>Мистецтво європейського культурного регіону. Україна</p>

<p>культури, у власному житті; виявляє ціннісне ставлення до творів українського мистецтва – професійного та народного; пропагує національну культурно-мистецьку спадщину; визначає власні емоції від сприйняття мистецтва регіону; ідентифікує, характеризує їх вплив; використовує мистецтво для отримання задоволення; усвідомлює необхідність збереження національної та світової мистецької спадщини.</p>	
<p style="text-align: center;"><i>Наприкінці 11 класу учень/учениця виявляє здатність:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлювати необхідність збереження світової культурної спадщини; важливість національних мистецьких цінностей та їх збереження у сучасному полікультурному світі; толерантного ставлення до різних культур та їх представників, • пізнавати мистецтво, інтерпретувати його та виявляти ціннісне ставлення; аналізувати вплив мистецтва та інформаційного простору на формування духовно-культурних цінностей – власних та суспільства; • пізнавати себе через художньо-творчу діяльність та мистецтво, застосовувати їх для художнього самовираження та впливу на свій емоційний стан; • розуміти зв'язок мистецтва з гуманітарними та природничими дисциплінами, застосовувати міжпредметні компетентності у різноманітній творчій діяльності в особистому та соціокультурному середовищі. 	

Програму розробили:

Абрамян Тетяна Олександрівна, учитель мистецтва, музичного мистецтва і художньої культури ЗОШ І-ІІІ ст. №10 Торецької міської ради Донецької обл., учитель вищої категорії, учитель-методист;

Аристова Людмила Сергіївна, доцент кафедри музичного мистецтва Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського, кандидат педагогічних наук;

Гайдамака Олена Василівна, старший науковий співробітник ДНУ "Інститут модернізації змісту освіти", кандидат педагогічних наук;

Гараздовська Мар'яна Теодорівна, учитель художньої культури та мистецтва гімназії «Престиж» м. Львова, старший учитель;

Гречана Олена Іванівна, учитель образотворчого мистецтва НВК «гімназія - школа» № 27 м. Маріуполь Донецької обл., спеціаліст вищої категорії, старший вчитель;

Гурин Олександра Михайлівна, методист Навчально-методичного

центру освіти м. Львова, кандидат педагогічних наук

Новикова Надія Валентинівна, учитель музичного мистецтва та художньої культури Бучанської ЗОШ I-III ступенів №4 Київської області, заслужений учитель України, кандидат педагогічних наук;

Пірог Аліна Григорівна, учитель мистецтва та художньої культури гімназії №267 Дарницького району м. Києва, учитель-методист;

Просіна Ольга Володимирівна, провідний науковий співробітник лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України, заступник головного редактору журналу "Мистецтво та освіта", кандидат педагогічних наук.

На́ція (лат. *natio* — плем'я, народ) — це етносоціальна спільнота, об'єднана певною самоназвою, символами, географічним та етносоціальним походженням, ...

На́ція (лат. *natio* — плем'я, народ) — історична спільність людей, що складається в ході формування спільності їх території, економічних зв'язків, літературної мови, деяких особливостей культури і характеру, які складають її ознаки.

Мова – важлива ознака національної ідентичності, культури й історії народу. Бо, як писала Ліна Костенко: **«Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову. Ми повинні бути свідомі того, що мовна проблема для нас актуальна і на початку 21 століття. І якщо ми не схаменемося, то матимемо дуже невтішну перспективу».**

-
- Вітчизну можна легко віднайти, навіть якщо ми її втратили, але націю й мову – ніде й ніколи; вітчизна сама собою є мертва земля, чужорідний предмет, це не людина; нація ж є наша кров, життя, дух, особиста характеристика.^[1]

— Ян Коллар

- Ми вийшли з минулого й сумуємо за ним. І в любові до нації теж є сум за минулим. Основне в нації — це спогад. До нації прилучається тільки той, хто психічно з'єднався з її минулим^[2]. — «Невеличка драма»

— Валер'ян Підмогильний

- Нація може бути настільки права, що їй не треба силою переконувати у своїй правоті інші нації^[3].

There is such a thing as a nation being so right that it does not need to convince others by force that it is right.

— Вудро Вільсон

- Нація, яка провадить бесіду сама зі собою, — ось що таке хороша газета^[4].

— Артур Міллер

- Нація, яка хоче панувати, повинна мати й панську психіку народу-володаря^[5].

— Дмитро Донцов

- Нація, в якій воля до власного політичного ідеалу, до політичного чину ще не розвинена або розвинена рудиментарно, властиво, не є нація, а тільки нарід^[5]...

— Дмитро Донцов

- Власний терен, власна місія і почування нехиті до чужих —

ось що є найважливіше в окресленні слова «нація»^[6].

— Юрій Липа

- Як можна інакше дивитися на світ, як не з нутра власної нації^[6]?

— Юрій Липа

- Нація жива доти, доки в її душі не згасне ідея державності^[7].

— Микола Михальченко

- Життя нації — у дії, безсмертя — у слові^[8].

— Роман Коваль

- Кожна нація має свою правду^[8].

— Роман Коваль

- Нація може загинути, — нашіптує розум, нація вистоїть — говорить віра^[8].

— Роман Коваль

- Нація не поза нами, а в нас, не поза тобою, а в тобі^[8].

— Роман Коваль

- Нація — уявна спільнота в реальності, де існують лише люди. ^[9]

— Михайло Мінаков

- Орієнтація на чужу державу, чужий уряд, чужу організацію зазвичай вимагає тяжкої розплати інтересами і коштами своєї нації, включно до незалежності, свободи і навіть життя^[10].

— [Сергій Шелухін](#)

- [Доля](#) нації робити і творити [історію](#) сьогодні й повсякчас.

— [Сергій Губерначук](#)

- Нація як кожен живий організм зобов'язана боротися за свою невмирущість. Тому вона творить і ненастанно розвиває свою [культуру](#) як непроминальне, надчасове явище, здатне бути духовною силою національної влади і держави^[11].

— *«Енергія культури» (лекція) (2004)*

— [Дмитро Павличко](#)

- Навчені тільки описувати, а не вдосконалювати об'єкти свого дослідження, [історики](#), природно, перебувають у полоні ідей, які панують у спільнотах, де їм випало жити та працювати, і розвиток за кілька останніх сторіч, а надто за життя останніх генерацій, національних суверенних держав, що претендують на самодостатність, спонукав їх обирати за нормальне поле свого наукового пошуку націю. Але історія жодної європейської нації чи національної держави не може бути пояснена сама по собі.^[12] — *«Дослідження історії».*

— [Арнольд Джозеф Тойнбі](#)

- Перша модерна нація оголосила під час Французької революції новий принцип самоідентифікації не за релігією, не за територією, як було до того, не за підпорядкованістю монарху чи суверену, а за зпільністю цінностей, яких тоді було названо три: Свобода, Рівність, Братерство (Liberté, Égalité, Fraternité). Це була політична нація, для якої етнічні, релігійні, станові, класові різниці не мали значення за умови, що поділялися ці три цінності^[13].

— Юрій Шевчук

- Нація без мови і поза мовою неможлива. Історичний досвід свідчить, що сильна і життєва нація, здатна згортовуватися в час екзистенційної загрози, повинна бути об'єднаною однією мовою^[13].

— Юрій Шевчук

Нація як етносоціальна спільність характеризується стійкими внутрішніми зв'язками, які об'єднують індивідів у цілісну систему, в якій кожен є особистістю, а національна визначеність останніх залежить від того, наскільки вона занурена в дане національне буття і яку роль відіграють національні фактори в процесі її соціалізації, тобто в процесі її становлення як особистості. Нація стає справжньою лише тоді, коли формується активне ставлення людини до неї, точніше, національна самосвідомість. Без останньої нація не здатна до самостійного життя, суверенітету, розвитку, політичного самовизначення, одним словом, вона просто неможлива [14, 87]. “Нація постає як така форма існування етносу, за якої особистість отримує ґрунт для самовизначення і свободи, а сам

етнос стає учасником загальнолюдського життя” [15, 32]. На нашу думку, нація – це результат реалізації природного, соціального, духовного, душевного в людині. Саме через людину формується нація, яка культивує й визначає зміни у суспільстві. Отже, з огляду на сказане, доходимо таких висновків. З одног

Національна ідея — акумулятор прогресивних національних програм, політичних ідей, гасел, цінностей, рушій національного прогресу, основа національно-визвольних рухів, національної самосуверенізації. Національна ідея становить платформу національної ідеології, визначає теоретичні засади національної свідомості. Поряд з національною ідеєю розрізняють також термін «ідея нації», що вбирає в себе яскравий образ перспективного майбутнього нації, що, як правило міститься поза межами одного покоління і силою своєї притягальності та емоційного забарвлення пориває його та наступні покоління до досягнення поставленої цілі.

Українська національна ідея — національна ідея українців, яка відображає головні національні інтереси і задає оптимальний напрям розвитку країни, як у сьогоденні, так і на майбутнє. Через існування національних інтересів в політичній, економічній, культурній, побутовій сферах, відповідно національна ідея може існувати в складній синтезній формі як національна (державницька) ідеологія і в субформах — ідея етнічна, зовнішньополітична, культурна тощо^[1].

□ Поняття «національної ідеї» виникло у XVIII — XIX ст. початково маючи форму гегелівського абсолютизму для кожного народу, або загальні гасла, як-от: «православ'я, самодержавство, народність», «Прав, Британіє,

морями», [Deutschland über alles!](#) тощо. На їх формування впливали національні традиції, психологія, спосіб життя в минулому.

Унітарна політика часів Київської Русі, поступившись розпаду на удільну систему, існувала лише 120—150 років. Надалі національний характер давньоруського етносу складався у протистоянні автономістично-самодостатнього егоїзму (т. зв. «*моя хата скраю*») і централістичної тенденції, провідниками якої опісля смерті Богдана Хмельницького в Україні стали Польща, Московське царство, Оттоманська і Австро-Угорська імперії. Тому в ментальності українців центральна влада тривалий час розглядалася як чужа та ворожа. З національних традицій, національного характеру, умов існування недержавного етносу впливали і зміст, та характерні риси української мрії. Головним у ній була родина, матеріальне благополуччя і нейтралізація негативного впливу влади.

В ХІХ ст. основи для ідейного формування заклав Тарас Шевченко котрий вважається «батьком» національного відродження. Він не створив жодної програмової статті, чи брошури, як-то робили пізніші ідеологи, проте своїми творами заклав базис політичної ідеології, зокрема начерком національної ідеї вважається його «І мертвим, і живим, і ненародженим...»^[2]. За його життя значущим осередком українського просвітництва було Кирило-Мефодіївське товариство, серед членів котрого був і Микола Костомаров, автор «Книги буття українського народу». Наступним значним, хоча й суперечливим теоретиком ідеї, вважається Михайло Драгоманов, зі спілок найбільший вплив мало Братство тарасівців, з котрого зокрема вели почин Микола

[Вороний](#) та [Микола Міхновський](#), автор [«Самостійної України»](#).

[Два роки боротьби](#) з імперіями і постімперськими утвореннями за незалежність та одночасна суперечка різних політичних сил між собою стала підґрунтям формування національної української ідеї на практично-наукових, а не лише на теоретичних засадах. Компромісним поєднанням української мрії і різних моделей української національної ідеї стали праці [Михайла Грушевського](#), [Дмитра Донцова](#), [В'ячеслава Липинського](#), [Миколи Сціборського](#), [Петра Федуна](#), [Юрія Липи](#) та інших.

Черговий сплеск уваги до національної ідеї відбувся за часів [набуття Незалежності](#), відколи країна мала в стислі терміни віднайти нові цілі розвитку, визначатися в європейському і світовому просторі, а громадяни України самоідентифікуватися не лише в громадянстві, але і в [політичних](#), економічних та культурних орієнтирах. Руйнування попередніх фундаментальних цінностей і уявлень викликало докорінні зміни в ідеологічній сфері^[3].

Сучасні українські культурні і політичні діячі і громадяни продовжують творити визначення української національної ідеї сьогодні. Зокрема [Інститут Історії України](#)^[4], [Лесь Подерв'янський](#)^[5], [Оксана Забужко](#)^[6], Михайло Роль^[7], Ігор Моїсеєнко^[8] та інші.

Концепції вітчизняних мислителів XIX — XX ст.^[9][\[ред. | ред. код\]](#)

1. [М. Драгоманов](#) Громадські інтереси є важливішими за національні. Державний устрій сприяє суспільній

нерівності, тому світова спільнота має постати у формі спілки самоврядних громад, серед яких буде й українська громада.

2. [М. Грушевський](#) Спростування теорії російських мислителів щодо проживання на українських етнічних територіях великоросійського народу перед тим, як ці землі заселили українці, що прийшли з Прикарпаття. Суб'єктом історичного поступу є народ. Українці мають самобутну мову, культуру, історію, яка бере початок з часів Київської Русі.
3. [І. Франко](#) Концепція необхідності побудови на українській території національної соціалістичної держави. Українська культура, мова, преса — інструменти пробудження національної свідомості.
4. [Д. Донцов](#) Концепція «інтегрального націоналізму»: формування незалежної України шляхом національної революції і розрив будь-яких зв'язків з Росією. Поняття «людини нового духу»: людина, що бореться за власну державу до кінця за допомогою будь-яких засобів, нехтуючи особистими інтересами.
5. [В. Липинський](#) Основою національного відродження є народ, функцію управління народом має здійснювати виборна аристократія, поєднуючою ланкою між народом та аристократією має стати інтелігенція. Українцем є представник будь-якої нації, що проживає на території України і працює для її розвитку.
6. [М. Сціборський](#) Основне завдання нації полягає в поширенні її державних меж насамперед на цілий, пов'язаний із нею, етногеографічний простір^[10].
7. [Л. Подерв'янський](#) Від#@ться від нас!

Див. також

Українська національна ідея — [національна ідея українців](#), яка відображає головні [національні інтереси](#) і задає оптимальний напрям розвитку країни, як у сьогоденні, так і на майбутнє. Через існування національних інтересів в політичній, економічній, культурній, побутовій сферах, відповідно національна ідея може існувати в складній синтезній формі як національна (державницька) ідеологія і в субформах — ідея етнічна, зовнішньополітична, культурна тощо^[1].

□]

Поняття «національної ідеї» виникло у XVIII — XIX ст. початково маючи форму [гегелівського абсолютизму](#) для кожного народу, або загальні гасла, як-от: [«православ'я, самодержавство, народність»](#), [«Прав, Британіє, морями»](#), [Deutschland über alles!](#) тощо. На їх формування впливали національні традиції, психологія, спосіб життя в минулому.

[Унітарна політика](#) часів [Київської Русі](#), поступившись [розпаду](#) на [удільну систему](#), існувала лише 120—150 років. Надалі національний характер давньоруського етносу складався у протистоянні автономістично-самодостатнього егоїзму (т. зв. *«моя хата скраю»*) і централістичної тенденції, провідниками якої опісля смерті [Богдана Хмельницького](#) в Україні стали Польща, Московське царство, Оттоманська і Австро-Угорська імперії. Тому в ментальності українців центральна влада тривалий час розглядалася як чужа та ворожа. З національних традицій, національного характеру, умов існування недержавного етносу впливали і зміст, та характерні риси української мрії.

Головним у ній була родина, матеріальне благополуччя і нейтралізація негативного впливу влади.

В ХІХ ст. основи для ідейного формування заклав [Тарас Шевченко](#) котрий вважається [«батьком»](#) національного відродження. Він не створив жодної програмової статті, чи брошури, як-то робили пізніші ідеологи, проте своїми творами заклав базис політичної ідеології, зокрема начерком національної ідеї вважається його [«І мертвим, і живим, і ненародженим...»](#)^[2]. За його життя значущим осередком українського просвітництва було [Кирило-Мефодіївське товариство](#), серед членів котрого був і [Микола Костомаров](#), автор [«Книги буття українського народу»](#). Наступним значним, хоча й суперечливим теоретиком ідеї, вважається [Михайло Драгоманов](#), зі спілок найбільший вплив мало [Братство тарасівців](#), з котрого зокрема вели почин [Микола Вороний](#) та [Микола Міхновський](#), автор [«Самостійної України»](#).

[Два роки боротьби](#) з імперіями і постімперськими утвореннями за незалежність та одночасна суперечка різних політичних сил між собою стала підґрунтям формування національної української ідеї на практично-наукових, а не лише на теоретичних засадах. Компромісним поєднанням української мрії і різних моделей української національної ідеї стали праці [Михайла Грушевського](#), [Дмитра Донцова](#), [В'ячеслава Липинського](#), [Миколи Сціборського](#), [Петра Федуна](#), [Юрія Липи](#) та інших.

Черговий сплеск уваги до національної ідеї відбувся за часів [набуття Незалежності](#), відколи країна мала в стислі терміни віднайти нові цілі розвитку, визначатися в європейському і світовому просторі, а громадяни України

самоідентифікуватися не лише в громадянстві, але і в [політичних](#), економічних та культурних орієнтирах. Руйнування попередніх фундаментальних цінностей і уявлень викликало докорінні зміни в ідеологічній сфері^[3].

Сучасні українські культурні і політичні діячі і громадяни продовжують творити визначення української національної ідеї сьогодні. Зокрема [Інститут Історії України](#)^[4], [Лесь Подерв'янський](#)^[5], [Оксана Забужко](#)^[6], Михайло Роль^[7], Ігор Моїсеєнко^[8] та інші.

Концепції вітчизняних мислителів ХІХ — ХХ ст.^[9][\[ред. | ред. код\]](#)

---

1. [М. Драгоманов](#) Громадські інтереси є важливішими за національні. Державний устрій сприяє суспільній нерівності, тому світова спільнота має постати у формі спілки самоврядних громад, серед яких буде й українська громада.
2. [М. Грушевський](#) Спростування теорії російських мислителів щодо проживання на українських етнічних територіях великоросійського народу перед тим, як ці землі заселили українці, що прийшли з Прикарпаття. Суб'єктом історичного поступу є народ. Українці мають самобутну мову, культуру, історію, яка бере початок з часів Київської Русі.
3. [І. Франко](#) Концепція необхідності побудови на українській території національної соціалістичної держави. Українська культура, мова, преса — інструменти пробудження національної свідомості.
4. [Д. Донцов](#) Концепція «інтегрального націоналізму»: формування незалежної України шляхом національної

революції і розрив будь-яких зв'язків з Росією. Поняття «людини нового духу»: людина, що бореться за власну державу до кінця за допомогою будь-яких засобів, нехтуючи особистими інтересами.

5. *В. Липинський* Основою національного відродження є народ, функцію управління народом має здійснювати виборна аристократія, поєднуючою ланкою між народом та аристократією має стати інтелігенція. Українцем є представник будь-якої нації, що проживає на території України і працює для її розвитку.
6. *М. Сціборський* Основне завдання нації полягає в поширенні її державних меж насамперед на цілий, пов'язаний із нею, етногеографічний простір^[10].

Природу Російської держави досить чітко описав один із ідеологів комунізму за багато років до народження нинішнього президента РФ. У 1856 році Карл Маркс у роботі: «Викриття дипломатичної історії 18 століття» написав наступне: **«Росія народжена і вихована в мерзенній та приниженій школі монгольського рабства. Сильною вона стала лише тому, що в мистецтві рабства була неперевершеною. Навіть і тоді, коли Росія стала незалежною, вона й надалі залишалася країною рабів. Петро I об'єднав політичну хитрість монгольського раба з величчю монгольського повелителя, якому Чингізхан заповідав покорити світ.**

Політика Росії – незмінна. Російські методи й тактика змінювались і будуть змінюватися, але головна мета російської політики – підкорити світ і керувати ним – є та

буде незмінною. Московський панслов'янiзм – всього лише одна із форм загарбництва».

Вплив музичного мистецтва на культуру африканського регіону величезний. На відміну від європейської, музика Африки – невід'ємна частина соціального життя. Вона сприяє взаємодії між людьми і дає їм власне місце в суспільстві. Навіть демонстрації протесту в країнах Африки нагадують карнавал. Майже кожне плем'я і кожен народ має тут свою музичну культуру, самобутній музичний

стиль. Своїм корінням африканська музична культура сягає глибокої давнини, її вік - понад п'ять тисячоліть. Свідчення тому — наскельні малюнки із зображенням танцюючих фігур, музичних інструментів. Збереглися словесні тексти давньоєгипетських співів. Одна із загальних характерних рис музичних стилів Африки — їх запитальний характер, який доповнюється форсованою **поліритмією** (одночасне звучання різних ритмів, які зливаються в єдине складне ціле). Друга загальна риса — складна ритмічна структура і своєрідність музичних ладів. Багато африканських мов — тональні. Це відіграє відповідну роль у підвищенні і зниженні тону в музичних композиціях. Для допитливих: Африканський народ має особливо розвинене почуття ритму. Слова в африканських піснях вільні в метричному відношенні, вони не збігаються з ударними частками, як це прийнято у європейців. У ритмічних малюнках переважають короткі тривалості — чверті, восьмі (найбільш уживані одиниці), шістнадцяті. Використовуються двох-тьохчастинні і, головним чином, змішані розміри. Є ненаголошені, зміщені (сильна частка періодично зсувається), асиметричні ритми. Основу африканської ритміки складають поліметрія і поліритмія, які особливо яскраво проявляються в ансамблевому виконанні. Ритмічну свободу африканської музики можна спостерігати

на прикладі барабанних ансамблів, де виникає характерний для неї так званий перехресний ритм, тобто поєднання декількох ритмів (у кожного інструменту своє ритмічне звучання). При виконанні пісні накладаються один на один кілька ритмів (вокальної мелодії, плескання в долоні, барабанів та інших музичних інструментів), що мають свій малюнок, і не збігаються один з одним акценти. **Етнічна музика** — один із найбільш яскравих способів самовираження народів світу, вона втілює в собі культуру, побут і менталітет народу, є відображенням звичного йому природного середовища проживання. І у кожного народу є свої унікальні етнічні музичні інструменти, які мають певне звучання і характерні способи гри на них. (Етнічна музика — це індивідуальність народу, виражена звуками) Важливу роль в етнічній музиці Африки відіграють різноманітні ударні (барабани, санса, ксилофон) і духові інструменти (різні варіанти флейти, роги). Зі струнних інструментів використовується музичний лук, балафон, арфа, там-там, кора, крадія, Ефіопська ліра – крар та інші. Крім того, в Африці зустрічаються інструменти, що займають положення між групами або поєднують ознаки різних груп, серед них — струнно-духовий інструмент гора. Характерна риса африканської музики — це барабани. «На початку Творець зробив барабанщика, мисливця і коваля...», — говорить

народна легенда одного західно-африканського племені.

Для допитливих

Джембе — середніх розмірів барабан, як правило приблизно 50—60 см у висоту. Його батьківщиною вважається Західна Африка, Малі. Тут він виконує роль не тільки музичного інструменту, але є засобом сповіщення населення про ту чи іншу пригоду. Для виготовлення цього виду барабанів використовується цілісний шматок дерева, який очищається зсередини. Ця вирізана порожнина забезпечує потрібний резонанс і глибокий басовий звук. Верх обтягнутий козячою шкірою. Силу натягу можна регулювати за допомогою спеціальних металевих кілець. Основу гри на джембі складають три звуки — низький, середній і високий, які отримують від ударів в різні частини мембрани. Калімба (карімбо) — найпоширеніший, після барабанів, віртуозний музичний інструмент Центральної і Південної Африки.

Калимба – африканське пальчикове піаніно. Він призначений для барвистих мелодійних малюнків, але цілком придатний і для гри акордами. Використовується як під час традиційних обрядів, так і професійними музикантами. Його часто

називають «африканським ручним фортепіано». Великі за розміром калімби майже завжди застосовуються як акомпануючий інструмент, що надає вражаючий низький басовий гул живим ритмам африканської музики. Маленькі за розміром калімби видають звуки, що нагадують звучання музичної шкатулки. Грають на калімбі, поклавши її на руки або на коліна, великим пальцем акуратно натискаючи і відпускаючи кінчики металевих язичків. Музичне мистецтво народів Африки відрізняється різноманітністю жанрів. Танці і пісні розважального характеру постійно змінюються: одні жанри зникають, інші виникають. Серед жанрів, що найбільш розвинені - трудові, героїчні, колискові, ліричні пісні. Пісенний жанр в африканській музиці – це ситуації, де соліст і хор повторюють речення. При цьому хор часто складається з публіки. Таким чином, виконання музики в африканській культурі та її сприйняття – це своєрідна форма комунікації. Мета – залучати максимальну кількість людей до музичної події. Серед різних жанрів африканської популярної музики виділяються такі як фуджі, музика народності хауса (злиття етнічних традицій місцевості та ісламського вокалу), народні пісні і танці макоса (виконуються під гітару і акордеон), які виникли в Камеруні. (дз: знайти і записати в зошитах про жанр ФУДЖІ) Мистецтво танцю африканської культури **Африканський танець** –

найстаріша форма хореографії у світі. Етнічним танцям вчать дітей з раннього дитинства.

Особливості африканських танців:

-Супроводжують більшість ритуалів, доводячи виконавця до стану трансу.

-Масові танці, тобто, відсутні партнери (змішані пари «чоловік–жінка»).

-Групові виступи розділено за статями: чоловіки танцюють для жінок, і навпаки. **Рухи африканських танців: -**

Чоловіки імітують тварин або мисливців, тому танцюють зі зброєю (палиця, спис), підстрибують. - Жінки танцюють плавно (ноги зігнуті, тулуб нахилиється вперед, кроки шаркають, особливі рухи – обертання і трясіння). -Окремі частини тіла рухаються одночасно у двох або трьох абсолютно різних ритмах. При цьому тіло нахилиється в боки, вперед і назад, а танець виконується на одному місці.

Довідка.

Зрозуміло, що кожний танець в Африці має свій глибокий сенс, тому для певної події і групи людей добираються свої рухи.

Ритуальні танці народів Африки можна розподілити на такі групи:

-Танці воїнів є в усіх частинах материка і, незважаючи на відмінні назви, мають схожі рухи та смисли. Їхні особливості: агресивність стилю; характерні рухи; складні барабанні ритми; використання допоміжних предметів як зброї. Танець «Агбекор» (в давнину називався Атамга – «висока клятва», Гана, Бенін) – імітуються військові «тактичні» рухи. Танець «Н'голо» («танець зебр», Ангола, Мозамбік) - поєдинок, де переможець отримує в якості призу дівчину, що сподобалась, без викупу. Танцюристи були одягнені в спеціальні костюми, маски, шкури тварин, використовували ходулі, брязкальця, зброю тощо. Танець-боротьба Нголо — з привезеними рабами потрапив до Бразилії і став базою для всесвітньо відомого танцю капоейра

Ритуальні танці обряду ініціації. Танці обряду полювання, де танцювальні рухи імітують рухи людей і тварин на полюванні. Для більшого антуражу використовують різні додаткові предмети: пір'я; тваринні шкури; маски звірів. Танці кохання перш за все супроводжують традиційні весілля, виконують їх не тільки наречені, але й гості на їхню честь. Танці врожаю є способом спілкування з

релігійними божественними істотами. Під час таких рухів члени племені просять вищі сили про щедрий урожай. Багато таємних і давніх ритуалів африканських народів пов'язано з викликанням та вигнанням духів. Для цього використовуються й відповідні танці. Зазвичай об'єктами, які викликають, є не абстрактні потойбічні істоти, а конкретні. Важливою характеристикою африканського танцювального мистецтва є виконання під супровід ударних інструментів. За винятком кількох кочових племен, таких як масаї, гра на барабанах є найрозвиненішою формою музичного мистецтва цього регіону. Вона нерозривно пов'язана з мистецтвом танцю. Використовується багато різноманітних інструментів – найчастіше трапляються барабани джембе. Традиційні африканські танці внесли значний вплив на сучасну європейську, індійську і американську хореографію. На межі ХІХ—ХХ ст. танцювальна культура Африки, як і її музика, на основі європейських танців, вдихнула нове життя у формування бального напрямку. У структурі більшості сучасних бальних танців сьогодні лежить африканське коріння», вони технічно оброблені європейськими танцювальними школами.

Для допитливих

Танго— це танець пристрасті, це танець, який виконує чоловік ногами жінки. Його рух дозволяє передати любов, ненависть, ревності, радість, відчай. Танго неймовірно експресивний і емоційний, у ньому немає місця делікатній стриманості. Це неприборкані яскраві емоції, океан пристрастей. Вважається, що цей танець має африканське коріння — це африканська мілонга.

Чарльстон теж має глибоке коріння, що розвинулося з племені ашанті, яке колись мешкало на Золотому березі Африки. Раби привезли танець до Америки, і він передавався зі звичаями племен з покоління в покоління серед африканців, що жили на плантаціях Південної Кароліни вздовж узбережжя. На рубежі ХХ ст. тисячі звільнених рабів переїхали до Чикаго і Нью-Йорка в пошуках кращого життя. Їх синкопована музика 1890-х років перетворилася в регтайм, блюз, а потім уджаз. Так, колектив Jenkins Orphanage Band of Charleston, S. C. (дитячий будинок Дженкінс із Чарлстону, штат Колорадо) виступав на вулицях Гарлема протягом першого десятиліття ХХ ст. і, судячи з того, як вони танцювали, виконання дуже схоже на сучасний чарльстон. Жодному з танців, що були популярні на той час, не вдалося настільки вплинути на людей і користуватися такою популярністю, як чарльстон. Таким чином, африканський культурний регіон, на

якому розташовані більше 50-ти держав, є строкатою мозаїчною панорамою музичного мистецтва і мистецтва танцю. І сьогодні тисячолітні традиції африканських народів з'єдналися з музичними культурами Європи, Азії, Індії та Америки.

Роль мистецтва у житті людини

Життя коротке, мистецтво нескінченне.

Оскар Уайльд

Життя людини – це лиш мить, малесенька складова існування усього суспільства, одиниця виміру буття. Але протягом цього короткого проміжку часу ми переживаємо настільки яскраві, барвисті та незабутні моменти, що вони назавжди закарбовуються у нашій пам'яті. Та задля рівноваги існує певний контраст – сумні періоди на життєвому шляху. Вони, зазвичай, покривають усе те, оповите теплом та коханням, та перетворюють наш різнобарвний світ на сіру буденність. Та, на щастя, на світі таки існують ті пензлики із яскравими фарбами, що якнайкраще замальовують сумні моменти. Одним із таких чарвних пензликів і є мистецтво – неосяжне та таємниче джерело краси, любові і натхнення.

Мистецтво у житті людини

1. Людина в усі часи хотів висловити свої думки, бажання, почуття. Було неусвідомлене, але сильне бажання запам'ятати те, що відбувається навколо, показати іншим, навчити дітей. Першими знаряддями, якими людина почала використовувати, стали слова, звуки, малюнки, міміка.

Бажання висловити себе знаходило різні форми. Те, що не можна було висловити звичайними словами, знаходило своє вираження в зображеннях, піснях, танцях. Якщо спочатку вони носили страхітливий характер, то поступово почали зачіпати інші сфери життя людини, з'явилися шлюбні танці, ліричні пісні, театр. Так мистецтво стало виступати в якості посередника між людиною і навколишнім світом.

З розвитком і поширенням людини з'являлися нові культури, напрямки мистецтва. В даний час, коли важливу роль у розвитку особистості відіграє самовдосконалення і саморозвиток, мистецтво набуває різних форм: графіті, інсталяції, арт-об'єкти, флешмоби та багато іншого.

Сучасний етап розвитку мистецтва як способу вираження відрізняє від попередніх, в першу чергу, доступність освіти, поява різних матеріалів і методів їх обробки, а також можливість широкого поширення праць своєї діяльності через інтернет і інші майданчики. Люди шукають нові джерела для натхнення, концепції, області діяльності. У мене є впевненість, що мистецтво буде розвиватися, набуваючи різні нові форми, так як стираються рамки і умовності, притаманні класичному мистецтву.

2. Мистецтво є посередник того, що не можна висловити. Я думаю, що мало хто може спростувати цю фразу. Дійсно, за допомогою мистецтва людина може висловити те, що не може висловити будь-яким іншим засобом передачі інформації в зважаючи на свої фізичних здібностей чи інших причин.

Мистецтво може висловлювати ідеї людини, якщо людина не може бути обмежений у висловленні своїх думок, однак не здаватися і боротися за життя заради мистецтва і заради пам'яті про себе наступних поколінь. Прикладами можуть служити Джон Мілтон і Клод Моне. Джон Мілтон-англійський поет 17 століття, осліп у віці 43 років, проте написав твір "Втрачений рай". Клод Моне-є одним з найзнаменитіших французьких художників. Одного разу у нього виявили катаракту, через яку він міг втратити можливість творити. Однак, після операції, в через особливості його організму, він став вловлювати одним оком ультрафіолет. Завдяки цьому його твори стали ще більш оригінальними.

На закінчення хочу сказати, що мистецтво для більшості людей є не розвагою, а сенсом з життя. Тим, що робить їх сильнішими, змушує боротися з проблемами минулого, сьогодення і майбутнього. Мистецтво-це їхнє життя і це життя, справжнім творцям, подобається.

3. Мистецтво народилося разом з homo sapiens. Розумною людина стала, коли почала діяти, створювати. Спочатку предмети, необхідні для житла, полювання, хліборобства. Але розумній людині недостатньо

бути ситою і жити в теплі. Тоді і народилася творчість, якої вимагала душа. А це вже і є мистецтво.

У першу чергу, я думаю, душа самовиражалася в співі, в іграх, у малюнках. Поступово розвивалися нові види мистецтва. Людина вже не мислила себе без поетичного слова, театру, живопису.

Сьогодні людина вже не може уявити собі життя без прочитаного роману, без нового кінофільму, без прем'єри в театрі, без модного шлягеру й улюбленої музичної групи, без художніх виставок... У мистецтві людина знаходить і нові знання, і відповіді на життєво важливі питання, і заспокоєння від повсякденної суєти, і насолоду.

Картини, музика, театр, книги, фільми дають людині ні з чим не зрівнянні радість і задоволення, примушують її співчувати. Заберіть це все з життя цивілізованої людини, і вона перетвориться якщо не на тварину, то на робота або зомбі.

З усього різноманіття людина вибирає для душі те, що їй найбільш близьке, що дає поживу її розуму і почуттям. Кожна людина, якщо в неї є духовні запити, знаходить свій роман, свою музику. Протягом життя улюблені твори, думаю, можуть змінювати один одного, але незмінним залишається їхній вплив на людину, який облагороджує.

4. Мистецтво існувало ще з давніх-давен. Воно супроводжувало людину протягом всього її існування. Першими проявами мистецтва були ще зовсім примітивні малюнки на стінах печер, зроблені первісними людьми. Ще тоді, коли кожну потрібно було боротися за своє життя, людина тягнулася до мистецтва, вже тоді проявлялася любов до прекрасного.

У наш час існує багато різноманітних видів мистецтва. **Це література, музичне та образотворче мистецтво тощо. Зараз природній талант людини поєднується з новітніми технологіями, створюючи принципово нові напрямки у мистецтві.**

Та все ж таки, чому ми надаємо такого великого значення мистецтву? Образне відтворення реальності творить нашу особистість, збагачує внутрішній світ. Культурний та духовний розвиток має великий вплив на наше життя. Дійсно, у більшості випадків людей оцінюють не за зовнішнім виглядом, а за тим, що у неї всередині.

Всебічно розвинені, багаті духовно люди завжди викликали інтерес у оточуючих, з ними цікаво та приємно спілкуватися. Усі ми повинні розвиватися, самовдосконалюватися, а мистецтво допомагає нам у цій нелегкій справі. Воно допомагає краще пізнати навколишній світ та самих себе.

Часто говорять, що у наш час люди майже перестали цікавитися мистецтвом. Я вважаю, що це не так. Часи змінюються, змінюються покоління. Не залишаються без змін і погляди, вподобання. Але є теми, що будуть актуальними у всі часи.

Ми не повинні забувати про мистецтво, адже воно відіграє важливу роль у нашому житті, сповнює його прекрасним.

5. Мистецтво - це творче осмислення навколишнього світу талановитою людиною. Плоди цього осмислення належать не тільки його творцям, а всьому людству, що живе на планеті Земля.

Дух захоплює, коли намагаєшся розумом охопити все, створене геніями, збережене і продовжене їх нащадками і послідовниками. Зараз неможливо уявити собі, що наше життя не супроводжувало б мистецтвом, творчістю. Де і коли б не жила людина, навіть на зорі свого розвитку, він намагався осмислити навколишній світ, а значить, прагнув зрозуміти і образно, дохідливо передати отримані знання наступним поколінням. Так з'явилися настінні малюнки в печерах - стародавніх становищах людини. І це народжене не лише бажанням захистити своїх нащадків від пройдених вже предками помилок, а передача краси і гармонії світу, захоплення перед досконалими витворами природи.

Ми постійно стикаємося з творами мистецтва в повсякденному житті. Відвідуючи музеї і виставкові зали, ми хочемо долучитися до того прекрасного світу, який доступний спочатку тільки геніям, а потім іншим, вчимося розуміти, бачити, вбирати в себе красу, що стала вже частиною і нашої звичайному житті.

Мистецтво тим і чудово, що воно створюється обраними, а належить мільйонам.

Ми намагаємося зрозуміти створене майстрами, наближаємося до їх баченню світу. Чи не це головне призначення мистецтва? Воно призначене для вдосконалення людини.

Усім бути творцями неможливо, але намагатися проникнути в суть творіння генія, наблизитися до розуміння прекрасного - в наших силах. І чим частіше ми стаємо глядачами картин, архітектурних шедеврів, слухачами прекрасної музики, тим краще для нас і оточуючих.

Мистецтво вічне і чудово, тому що несе красу і добро у світ.

Мистецтво настільки різноманітне та багатогранне, що коли зустрічаєш його в повсякденному житті, то задумуєшся: хіба ж це не воно? Мистецтво всюди! Та тільки не кожному дано його відкрити для себе. Тільки той, хто щиро вірить, може зрозуміти усю сутність цього прекрасного поняття. І для кожного воно буде своє: те, яке людина віднайшла у своєму серці. Як говорив О.Уайльд: „Мистецтво нічого не виражає, крім себе самого”.

Задумайтесь тільки, що несе у собі поезія? Це ж суцільні почуття та емоції, вилиті на рядках сторінок! Поезія – це найвеличніша форма, в яку тільки може втілитися людська думка. **Поезія – це завжди неповторність. Це вічно юний дотик до душі.** Коли ми вчитуємось у будь-яке творіння автора, ми пізнаємо усю його сутність, тому що у

кожне слово, у кожен рядок творці виливають свої найпотаємніші почуття. Адже письменники відкривають перед нами свою душу. А в душу плювати не можна, тому цінуймо поезію, яка не раз рятувала людство від страшених бід. В найважчі часи література знаходила шлях до серця кожної людини та сіяла в ньому зерна любові, добра та миру.

А музика? Музика...Мелодія осіннього листа, яке повільно лягає на землю, звуки пташиного співу, крапель дощу – все це вона поєднує у собі. Музичні твори у всі часи користувались популярністю, адже це величезна жанрова різноманітність, де кожна людина може знайти щось для себе. Як говорив Стендаль: **“Музика, коли вона досконала, приводить серце в точно такий же стан, який відчуваєш, насолоджуючись присутністю улюбленої істоти, тобто, вона дає, безсумнівно, найяскравіше щастя, яке тільки можливе на землі.”** Під музику душа співає і радіє світ, а навколо розцвітає все, адже мелодія переносить нас у такий таємний та водночас близький для кожного момент, де, здається, здійснюються усі найсолодші мрії та бажання.

Живопис – це взагалі найяскравіший портрет душі автора. Картини, а точніше - справжні шедеври, створюються лише тоді, коли людина справді відкриває своє серце і дозволяє фарбам передати усі свої емоції та почуття. Саме тому я повністю погоджуюсь із Пабло Пікассо, що **„живопис — заняття для сліпих. Художник малює не те, що бачить, а те, що відчуває.”**

Багато можна говорити про мистецтво, про значення його в житті людини. Та якнайкраще цю думку висловив М.Рильський:

В тобі, мистецтво, у тобі одному

Є захист: у красі незнаних слів,

У музиці, що вроду, всім знайому,

Втіляє у небесний перелив;
 В тобі, мистецтво, — у малій картині,
 Що більша за усей безмежний світ!

А що ж для мене полягає у слові „мистецтво”? Все просто: мистецтво – це життя. Кожного нового дня я намагаюсь навчатись мистецтву співчувати та пробачати, допомагати та не просити нічого у відповідь, але найголовніше – завжди пам'ятати мелодію маминої колискової, створювати у пам'яті картини прекрасних моментів із життя та нести поезію у своєму серці.

Мистецтво спілкування Головна / Часопис 30 Січня 2009, 12:30
 119302Юлія Комарніцька [img:1:22] Спілкування важливе для кожного. Нас супроводжують розмови з різноманітними людьми — розмови особисті, дружні, ділові та розмови із пересічними перехожими. Але, щоб бути вдалим співрозмовником, потрібно іще багато чого, окрім простого вимовляння слів... «Насамперед треба намагатися уникати нерозсудливості в розмові, а саме: запитувати без сварливості, а відповідати без зарозумілості; не перебивати, коли хтось говорить про щось добре; не накидуватися на когось і не хвалитись своєю мовою» — писав св. Василій Великий. Любити, як себе Щоб спілкування з іншими було вдалим та успішним, сприймайте оточуючих такими, якими вони є. Не намагайтеся виправляти усіх за своїм впоодобанням. Співрозмовник майже завжди відчуває наше ставлення: зверхне чи на рівних, з повагою чи зневажливе. Намагайтеся поважати інших людей і це неодмінно відобразиться у вашій розмові. Мистецтво слухати Через невміння слухати під час розмови ми втрачаємо дуже багато інформації. Часто замість того, щоб уважно слухати співрозмовника, ми вже наперед обдумуємо фразу, яку хочемо сказати, чи лише вдаємо, що уважно слухаємо. Цим ми, по-перше, ображаємо того, хто говорить, а по-друге, втрачаємо можливість набути знань та життєвого досвіду інших. Вміння слухати — це мистецтво, якому можна навчитись. Слухайте людей під час розмови активно, тобто постійно уточнюйте

почуте запитаннями типу: «Правильно я зрозумів...?», «Ти мав на увазі...». Намагайтесь дивитись під час розмови у вічі співрозмовнику та приділяти увагу лише йому. Так він відчує зацікавленість з вашого боку. Так звані «прийоми активного слухання» допоможуть вам налагодити взаємовідносини із оточуючими та створити репутацію «довіреної особи». Вони не допомагають лише у випадку, коли співрозмовник злий та агресивний. Рівні спілкування між людьми буває вербальне (за допомогою мови і мовлення) та невербальне (міміка, жести, інтонація). У розмовах ми завжди використовуємо і те, і інше. Відомий психолог Мехрабіан стверджує, що лише 7% у розмові значать слова, 38% — інтонація, а мімік і жести. Тому під час спілкування ми повинні бути пильні щодо того, як висловлюємось до іншої людини — оскільки симпатія і антипатія завжди відчутні. Важливим є також вміння володіти гарною мімікою, жестами та використовувати інтонацію. Ми повинні пам'ятати — це все відображення нашого внутрішнього єства. А тому спілкування — це також зворотній процес — чим кращі імпульси ми посилаємо, тим кращі нам повертаються. Слово – не горобець... Завжди і усюди потрібно зважати, яке саме СЛОВО ми говоримо. Оскільки неправильно сказану фразу не повернеш. Звичайно, ситуацію завжди можна якимось чином залагодити, але в іншої людини може залишитись біль від нас на все життя. Нам потрібно намагатись уникати слів, що несуть у собі «гнилий» зміст; слів, що забруднюють наше мовлення, та слів, що приносять іншим біль... Під час розмови потрібно завжди пам'ятати про культуру спілкування, адже це невід'ємна складова духовності людини. Відомий академік Ліхачов сказав: «...без культури спілкування у суспільстві немає і моральності...». А моральність — це позитивні взаємовідносини людей і повага між ними. Мислення людини-християнина — це мислення, яке «ламає» усе, що перешкоджає повноцінному спілкуванню з людьми. Це мислення, яке дозволяє сприймати того, кого не хочеться, і кого важко. Рецепт емпатійного слухання «Рецепт» дозволяє переживати ті ж відчуття, які переживає співрозмовник, відображати ці відчуття, розуміти емоційний стан співрозмовника і поділяти його. При такому

слуханні не дають порад, не прагнуть оцінити, що говорить людина, не моралізують, не критикують, не повчають. Існує декілька правил емпатійного слухання: Необхідно налаштуватися на слухання: на якийсь час забути про свої проблеми, «звільнити» душу від власних переживань і постаратися уникати упереджень щодо співрозмовника. Тільки в цьому випадку ви зможете зрозуміти те, що відчуває ваш співрозмовник, «побачити» його емоції. У своїй реакції на слова партнера потрібно з точністю відобразити переживання, відчуття, емоції, що «стоять» за його висловом. Але зробити це так, щоб продемонструвати співрозмовникові, що ви не тільки правильно зрозуміли його відчуття, але й прийняли. Необхідно пам'ятати, що емпатійне слухання — це не пояснення прихованих від співрозмовника таємних мотивів його поведінки. Треба тільки уявити відчуття партнера, а не пояснювати йому причину виникнення у нього цього відчуття. Зауваження типу: «Це у тебе тому, що ти просто заздриш своєму другові» або «Насправді тобі хотілося б, щоб на тебе весь час звертали увагу» не можуть викликати нічого, окрім відкидання і захисту. У тих випадках, коли партнер роздратований, коли він говорить, «не закриваючи рота», зовсім не обов'язково відповідати розгорнутими фразами, досить просто підтримувати партнера короткими фразами типу «так-так», «угу», кивати головою або ж просто повторювати його останні слова. «Рецепт емпатійного слухання» можна застосовувати тільки в тому випадку, коли людина сама хоче поділитися із вами якимись переживаннями. У разі ж, коли співрозмовник ставить звичайні питання («А ви не знаєте, що означає (те чи те)?»), або ж ініціатором розмови виступаєте ви, то застосування емпатійного слухання просто неможливе. Повна або часткова републікація тексту без письмової згоди редакції забороняється і вважається порушенням авторських прав. Інші статті за темами
Джерело: CREDO: <https://credo.pro/2009/01/78>